

МЕГАТРЕНД УНИВЕРЗИТЕТУ-
ФАКУЛТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И МЕДИЈЕ

БЕОГРАД

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА Докторска дисертација

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од _____, пошто смо проучили урађену докторску дисертацију _____ под називом:

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

Српске културне и просветне установе у Мађарској у 19.веку као носиоци културолошког препорода српског народа

кандидата: Драган Јаковљевић _____ подносимо следећи:

(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/ уметничком пројекту

(Елементарни подаци о кандидату, наслову рада, обиму и библиографским подацима)

Драган Јаковљевић је рођен у Крагујевцу 5. јуна 1965. године. Дипломирао је новинарство на Факултету за културу и медије Универзитета "Мегатренд" у Београду, 2011. године. На истом факултету је 2012. године завршио мастер студије о одбрани завршни мастер рад на тему: *Улога Србских народних новина на социо-културолошке процесе код Срба у Угарској почетком XIX века*. Главни је и одговорни уредник будимпештанских *Српских недељних новина* и дописник Радио телевизије Србије из Мађарске. Члан је Удружења књижевника Србије, будимпештанског Удружења уметника *Круг*, београдске уметничке групе *Арте* и Удружења новинара Србије.

Објављени научни радови докторанда:

- *Уметничко стваралаштво и изазови савременог друштва; тенденције у источној Европи* – научни рад презентован 2012. године на међународном научном скупу *Уметничко стваралаштво и изазови савременог друштва* Факултета за културу и медије Мегатренд Универзитета. Рад је публикован у Зборнику *Култура и друштвени развој*, објављеном 2012. године. Стр. - од 337. до 353. UDC: 316.74:7(4-11) ISBN: 978-86-7747-476-8; М44

- *Употреба медија у јавној дипломатији* – научни рад публикован у Годишњаку факултета за културу и медије Мегатренд универзитета "Комуникације, медији, култура" 2013. године. Стр. - од 439. до 448. UDC: 327:32.019.5 ID: 203619340 ISSN: 1821-0171;М53

Прозна дела и поезија Драгана Јаковљевића преведени су на више језика, а сегменти стваралаштва уврштени у два гимназијска уџбеника књижевности у Мађарској. Заступљен је у више антологија и зборника савремене српске поезије. Двоструки је добитник међународне песничке награде *Златни Орфеј* (Франкфурт, 2012. и 2013), *Златника Доситеја Обрадовића* за допринос у култури и информисању (Темишвар 2012), *Велике повеље* Удружења књижевника Србије за књижевни рад и информисање (Београд 2013), *Златне значке* Културно-просветне заједнице Србије (Београд 2013), Награде *Златни круг* Београдског афористичарског друштва за изузетан допринос афирмацији сатире у свету (Београд, 2014). Радио је као уредник и водитељ информативних емисија Мађарске телевизије (Будимпешта) на српском језику; као новинар-дописник у Дописништву Радио телевизије Србије у Крагујевцу; као новинар и уредник у Радио телевизији Крагујевац; покренуо је и уређивао регионални *Недељни лист НЛ*.

2. Предмет и циљ докторске дисертације/уметничког пројекта

(Показати да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој научне или уметничке области)

Дисертација је предметно оријентисана ка истраживању услова и циљева који су пратили настајање просветних и културних установа Срба у Угарској, односно Мађарској, почев од XVIII века. Како су функционисале? Колико се њихова активност рефлектовала на остали део српског корпуса? Колико су њихово оснивање и рад били израз оригиналних тежњи српског народа, а колико део одјека глобалних збивања у тадашњој Европи? Да ли је рад ових установа одговарао аутентичним потребама и тежњама Срба у Угарској или су њихове активности биле инспирисане сличним тенденцијама код мађарског и других народа у окружењу, па и у самој матици Србији?

Осим културним установама, пажња у истраживању је посвећена и активностима бројних појединаца, појединих културних покрета и кружока, који су били у тесној вези са овим институцијама и имали значајан утицај на тадашњу културолошку слику српског народа.

Истраживањем је, поред осталог, обухваћен Пештански универзитет, ћирилична штампарија Стефана Новаковића, извођење првих позоришних представа на српском језику и кристалисање модерног српског театра - с посебним акцентом на допринос који су том процесу дали Јоаким Вујић и његови следбеници; делатност Вука Караџића на реформи српског језика и правописа и рад издвача Саве Мркаља, као претече Вуковог покрета.

О поменутих активностима и чињеницама које их илуструју постоје могобројна сазнања, али су су она претежно интерпретирана засебно, а не у узајамној повезаности, као део јединствених настојања која су у коначном исходу довела до духовног преображаја на свим просторима на којима живи српски народ.

Циљ истраживања јесте, у првој инстанци, истицање значаја који су установе културе у Мађарској имале на културни и национални препород српског народа, посебно у претходна два века, док је, у другој инстанци, циљ усмерен ка аргументованом наглашавању те „златне клице“ уметности и националне самосвести, која се приметно као темељ једне нове, тек надолазеће културе свеколиког српства.

Један од остварених циљева рада је и критичка анализа, односно преиспитивање значаја који су културне и просветне установе Срба у Мађарској имале на друштвене процесе и промене које су касније уследиле на другим српским просторима, посебно у Србији.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

(Објаснити да ли су хипотезе научно потврђене или оборене)

Основна хипотеза:

Деловањем српских културних и просветних установа у Угарској, наш народ се из окриља вишевековне исламске доминације успешно вратио у токове европске цивилизације.

Помоћна хипотеза Х-1

Часопис *Летопис*, који континуирано излази готово два века, може се сматрати првим и најзначајнијим и обликом стваралачког организовања српских писаца, односно језгром из којег су се зачеле друге књижевне институције.

Помоћна хипотеза Х-2:

Деловање Матице српске у Пешти било је нераздвојиво од деловања Текелијанума – који није био само задужбина где је живео, учио и стварао велики број потоњих српских интелектуалаца, већ и значајна културна институција, у којој се првобитно налазило седиште Матице српске. Та чињеница је била предодређујућа за даљу судбину и профилисање Матице српске и њено потоње деловање у Србији.

Помоћна хипотеза Х-3:

Инертност племства, када је реч о помагању просветитељског рада српских интелектуалаца, јесте отежала њихову мисију, али је није прекинула, захваљујући агилности трговачког слоја грађанске класе.

Помоћна хипотеза – Х-4:

Пешта је била центар заговорника реформе српског правописа, знатно пре него што је Вук Стефановић Караџић започео делање на том пољу.

4. Кратак опис садржаја

УВОД

Први део

МЕТОДОЛОШКО-ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

- 1.1. Одређење и опис проблема истраживања
- 1.2. Дефинисање предмета истраживања
- 1.3. Одређивање циљева истраживања
- 1.4. Постављање хипотеза
- 1.5. Избор метода, одређивање начина прикупљања података и њихове обраде
- 1.6. Научно-стручна и друштвена оправданост истраживања

Други део

ИСТОРИЈСКИ ДАТУМИ

- 2.1. Хронологија значајних датума као историјски оквир

Трећи део

БУДИМ И ПЕШТА СА ОКОЛИНОМ КАО ЗНАЧАЈНЕ НАСЕОБИНЕ СРБА

- 3.1. Срби у Панонској низији
- 3.2. Велика сеоба Срба
- 3.3. Досељавање на обале Дунава у Будим, Пешту и околину

3.3.1. Будимска епархија

3.3.2. Карловачка митрополија

3.4. Сентандреја као чувар идентитета Срба

Четврти део

ОСНИВАЊЕ И РАД СРПСКИХ ШКОЛА У УГАРСКОЈ У XIX ВЕКУ

4.1. О школству уопште

4.2. Основне школе

4.3. Српска учитељска школа у Сентандреји

4.4. Пештански универзитет - језгро српске интелигенције

Пети део

СРПСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У УГАРСКОЈ ТОКОМ XIX ВЕКА

5.1. Митрополијска библиотека у Сремским Карловцима

5.2. Библиотека Епархије будимске

5.3. Школске библиотеке

Шести део

ЗАЧЕТНИЦИ МОДЕРНЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ НА ТЛУ АУСТРИЈСКОГ ЦАРСТВА

6.1. Прва ћирилична штампарија Стефана Новаковића у Будиму

6.2. Песништво и сликарски рад Јована Пачића

6.3. Књижевни круг Михајла Витковића

6.4. Саво Мркаљ и Лука Милованов - претече Вукових језичких реформи

6.5. Покрет за реформу српског језика и правописа Вука Ст. Карачића

Седми део

МАТИЦА СРПСКА КАО НАЈЗНАЧАЈНИЈА УСТАНОВА КУЛТУРЕ СРПСКОГ НАРОДА

7.1. Покретање *Летописа*

7.2. Оснивање Матице српске

7.3. Етапе у функционисању Матице српске током деловања у Пешти

7.4. Најзначајнији Матичини добротвори и задужбинари

7.5. Лист *Застава* о проблемима Матице српске

7.5.1 У средишту народног живота

7.5.2. Мења се књижевна политика

7.5.3. Опет црни облаци над Матицом

7.5.4. Утопљеност у провинцијске воде

7.5.5. Покушаји Станојевића и Савића

7.6. Узроци и последице Матичиног пресељења у Нови Сад

Осми део

ТЕКЕЛИЈАНУМ - УСТАНОВА ЗА ШКОЛОВАЊЕ СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ У ПЕШТИ

- 8.1. Задужбина Саве Текелија као расадник српске интелигенције
 - 8.1.1. Породица племенитих Текелија
- 8.2. Знаменити питомци Текелијанума и преглед њихове делатности током школовања у овој установи
- 8.3. Значај литерарних кружока Текелијанума у културном и друштвеном животу Срба
- 8.4. Песничка књига *Славјанка* почетак издавачке делатности Текелијанума
- 8.5. Бачки зборник *Преодница*

Девети део

ПРВЕ СРПСКЕ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ У УГАРСКОЈ

- 9.1. Позоришни живот
- 9.2. Значај *Крешталнице*, прве позоришне представе на српском језику за будућност српског театра
- 9.3. Јоаким Вујић, путујући позоришни директор без глумаца
- 9.4. Вујићево *Путешествовање по Србији*

Десети део

СРПСКА ШТАМПА У АУСТРИЈСКОЈ МОНАРХИЈИ - ЈЕДАН ОД ЧУВАРА НАЦИОНАЛНОГ И КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА

- 10.1. Зачеци новинско-издавачке делатности на српском језику у Аустријском царству
- 10.2. Преглед развоја српске штампе од *Сербских народних новина* до *Српских недељних новина*

Једанаести део

ПОТВРДА ХИПОТЕЗА

- 11.1. Генерална хипотеза истраживања
- 11.2. Помоћне хипотезе истраживања
 - 11.2.1. Помоћна хипотеза Х-1
 - 11.2.2. Помоћна хипотеза Х-2
 - 11.2.3. Помоћна хипотеза Х-3
 - 11.2.4. Помоћна хипотеза Х-4

Дванаести део

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

- 12.1. Ко не чува сећања за тога нема ни будућности
- Литература**
Додаци

5. Остварени резултати и научни допринос

(Конкретно навести допринос научној, стручној или уметничкој области)

Дисертација, свеобухватном анализом и критичким сагледавањем значаја који су установе просвете и културе и појединачна прегнућа Срба у Угарској имали на културни и национални препород српског народа у XIX веку, остварује целовит увид у тадашњу културолошку слику оног дела српског народа који је живео, а и данас живи у дијаспори северно од Саве и Дунава, и како су се те активности пројектовале, са далекосежним последицама на матицу, управо у временском оквиру који је предмет истраживања. Ове активности су, након фрагментарних истраживања и сазнања, овом дисертацијом најзад добиле целовит обухват и јединствену научну интерпретацију.

Поред несумњивог научног доприноса у осветљавању драгоцених достигнућа једног периода, рад ће свакако представљати и значајан подстицај данашњој популацији Срба у Мађарској за даље активности на очувању и јачању националног идентитета, као услови њиховог опстанка на тим просторима. При том треба имати у виду чињеницу да је докторанд активни члан те заједнице.

6. Закључак

(Навести да је докторска дисертација/уметнички пројекат урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно или уметничко дело и да су се стекли услови за његову јавну одбрану)

Докторска дисертација је приређена у складу са највишим научно-истраживачким стандардима а сама експликација њеног садржаја у погледу квалитета примене језичких стандарда заслужује сваку похвалу.

Дисертација представља у сваком смислу оригинално и самостално научно дело које по први пут, на једном месту, целовито презентује значајна постигнућа у оквиру културног и просветног деловања једног значајног корпуса српског народа у расејању и његов огроман и трајан утицај на настајање и развој културних и просветних институција у матици.

Место и датум:
Београд, 29.април 2015.

Чланови Комисије за оцену подобности
кандидата и теме докторске
дисертације/уметничког пројекта

Проф.др Драган Никодијевић, ментор
Факултет за културу и медије

Проф.др Петар Зеџ, члан
Факултет уметности, Универзитета у
Приштина

Проф.др Миомир Петровић
Факултет за културу и медије
